

**Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)**

**Білоруський торгово-економічний університет
споживчої кооперації (м. Гомель, Республіка Білорусь)**

**Самаркандський інститут економіки і сервісу
(м. Самарканд, Республіка Узбекистан)**

**ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК
СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ:
НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА
У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ**

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

**за матеріалами VIII Міжнародної науково-
практичної інтернет-конференції**

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

**ПОЛТАВА
ПУЕТ
2016**

УДК 330.342
ББК 65.01я431
I-71

*Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу
Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський
університет економіки і торгівлі» заборонено*

Головний редактор:

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Редакційна колегія:

О. В. Манжура, д. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

В. О. Шаповалов, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

К. С. Дзверіна, к. е. н., доцент кафедри економічної теорії та прикладної економіки Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі».

Рецензенти:

Н. С. Педченко, д. е. н., професор, директор Інституту економіки, управління та інформаційних технологій Вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»;

Л. І. Яковенко, д. е. н., професор, завідувач кафедри політекономії Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка.

I-71 **Інституційний розвиток соціально-економічних систем: національна економіка у глобальному середовищі : збірник наукових праць за матеріалами VIII Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.). – Полтава : ПУЕТ, 2016. – 213 с.**

ISBN 978-966-184-235-8

У збірнику наукових праць розглянуто актуальні проблеми інституційного розвитку сучасних соціально-економічних систем, трансформації системи державного регулювання економіки, інституційних зрушень у механізмі функціонування ринкового господарства.

Збірник призначено для фахівців, викладачів, аспірантів, студентів економічних спеціальностей вищих навчальних закладів, а також усіх, хто цікавиться проблемами інституційних трансформацій економічних систем.

УДК 330.342
ББК 65.01я431

*Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.
За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.*

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2016

ISBN 978-966-184-235-8

ФОРМУВАННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ЗАСАД ПЕРШОЇ ТЕОРЕТИЧНОЇ КОНЦЕПЦІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

С. С. Ніколенко, д. е. н., професор;

Л. Л. Кушнір, к. е. н., доцент

Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава

Формування системи національної економіки, як і формування методологічних засад її першої теоретичної концепції, розпочалося в епоху промислової революції. Індустріальні зрушення, що тривали у провідних західних країнах у XVIII–XIX ст., збурили розвиток залізничного транспорту, консолідували галузі, об'єднали окремі регіони та призвели до появи феномену національного господарства. Логічно, що саме у цей час – на переході від переважно аграрної економіки до промислового виробництва, – зародилися перші наукові ідеї та узагальнення щодо специфіки розвитку економік окремих країн. А ближче до середини XIX ст. побачила світ і перша теоретична концепція національної економіки, викладена у праці Ф. Ліста (1789–1846) «Das Nationale System der politischen Ökonomie» («Національна система політичної економії») [2].

У політичній економії Ф. Лист виступав як опонент класичної школи з її концепцією «вільного ринку» та принципом «невидимої руки». Інтерес Ліста-науковця був прикутий до державної економічної політики. Він приписував необмежені повноваження економічним діям уряду і ставив розквіт будь-якої країни у повну залежність від економічної політики держави. Лист охрестив систему політичної економії А. Сміта космополітичною. Він звинувачував її у тому, що вона не бачить національних особливостей господарського розвитку окремих країн і догматично нав'язує їм єдині «природні» закони та правила економічної політики. «Як характерну відмінність системи, висунутої мною – писав Лист, – я стверджую національність. Уся моя побудова ґрунтується на природі націй як середнього елементу між індивідуумом і людством» [3, с. 34].

Отже, методологічні засади першої теоретичної концепції національної економіки розвилися в опозиції до класичної політичної економії. Її елементи були присутні вже у камералістиці –

науці, що набула широкого розповсюдження у 1-й половині XIX ст., зокрема, у Німеччині та Росії. Камералістика намагалася узагальнити емпіричні концепції державного регулювання економіки, однак їй забракло теоретико-методологічної бази. Як окрема наукова дисципліна «національна економіка» набула цього статусу лише у XX ст. Тільки з цього часу з'явилася можливість аналізувати економічний розвиток країн з використанням фундаментального статистичного матеріалу.

Ф. Ліст розробляв проблему, надзвичайно актуальну нині і для України: як держави (а не індивіди чи окремі компанії) досягають економічного добробуту. Передусім, Ліст вів дискусію довкола свободи торгівлі. Сучасні Лісту фритредери, тобто економісти-ліберали (які і нині абсолютно домінують у науковому дискурсі), виступали за повне скасування обмежень у міжнародній торгівлі, оскільки за логікою класичної школи (А. Сміт, Д. Рікардо, Ж.-Б. Сей) тільки так можна забезпечити швидкий розвиток господарюючих суб'єктів.

За Лістом, положення економічного лібералізму в чистому вигляді є неприйнятними для розвитку системи національного господарства. Стверджуючи це, він, насамперед, виходив із того, що засновники класичної політекономії та їхні послідовники припускають наявність такої системи міжнародних відносин, у якій усі країни дотримуються принципів економічного лібералізму. Але такий ідеалізм можливий лише в теорії. На практиці ситуація є зовсім інакшою.

Критикуючи вузькість ліберального підходу А. Сміта у питанні вільної конкуренції, Ф. Ліст писав: «Хоч би якою розумною була ... всесвітня федерація, але було б безглуздістю з боку певної нації, в очікуванні великих вигід такого всесвітнього союзу і вічного миру, якби вона здумала регулювати свою національну політику так, ніби ця всесвітня федерація вже існувала. Ми запитуємо: чи не запідозрить кожна розумна людина в божевільній той уряд, який, визнаючи вигоди і розумність вічного миру, здумав би розпустити свої війська? У цьому разі уряд учинив би абсолютно так, як рекомендує народам школа (лібералізму. – *авт.*), коли вона, вказуючи на вигоди вічного миру, радить їм відмовитися від вигід протекційної системи» [1, с. 157].

Таким чином, Ф. Ліст, погоджуючись із висновками А. Сміта для ідеальної системи абсолютно ліберальної світової економіки, говорить про її руйнівний характер для тієї держави, яка вдасться до неї в односторонньому порядку в реальних умовах. Іншими словами, політичній економії «мінових цінностей» Сміта він протиставляє національну економічну теорію продуктивних сил, у центр якої ставить не поділ праці, а пріоритет внутрішнього ринку над зовнішнім.

За Лістом, країни досягають економічної могутності й розвитку зовсім не на основі доктрини фритредерства (лібералізму), а швидше на основі доктрини протекціонізму. Найпереконливіші приклади Ліста – історія розвитку США та Англії. Ці країни проводили тверду протекціоністську політику з метою розвитку внутрішнього виробництва й національного ринку. І їм це вдалося. Але коли їх економічна міць перевищила міць країн-партнерів, їм стала вигідна політика вільної торгівлі.

Головним завданням націй у своїй теоретичній концепції Ліст проголошує розвиток продуктивних сил. За Лістом, бар'єри на шляху дешевих товарів, що поставляються більш розвиненими в економічному відношенні країнами, – лише мінімально необхідна умова для проведення нацією власної економічної політики, покликаної всіма способами зміцнювати продуктивні сили країни.

Нація, за Ф. Лістом, повинна проводити самостійну, суверенну економічну політику. Тільки послідовне проведення такої політики веде країну до досягнення економічної моці, до завоювання господарського суверенітету, до опанування вигіднішого для неї становища у світовій господарській системі.

Список використаних джерел

1. Лист Ф. Национальная система политической экономики / Ф. Лист ; пер. с нем. под ред. К. В. Трубникова ; сост. и предисл. В. А. Фадеева. – Москва : Европа, 2005.
2. Das nationale System der Politischen Ökonomie, von Friedrich List. Neudruck nach der Ausgabe letzter Hand, eingeleitet von Professor Dr. Heinrich Waentig. Zweite Auflage. – Jena : Verlag von Gustav Fischer, 1910.
3. List F. Werke, Schriften, Briefe, Band 6. – Berlin, 1930.

ЗМІСТ

ЧАСТИНА I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ 3

<i>Айнабек К. С.</i> Теоретико-методологические аспекты институционального определения развития формального и неформального секторов экономики.....	3
<i>Власенко В. А.</i> Інструментальні підходи до розробки стратегії розвитку соціально-економічних систем в умовах трансформаційних змін національної економіки.....	5
<i>Гуторов О. І., Галкіна І. В.</i> Роль та значення інвестиційно-інноваційної стратегії у системі стратегічного набору розвитку підприємства.....	9
<i>Дзевєріна К. С.</i> Вплив інституційного середовища на інвестиційний клімат в Україні.....	11
<i>Заворотній С. І.</i> Інвестиційні аспекти економічної безпеки національної економіки.....	14
<i>Кириченко Л. М.</i> Інституційні перетворення як важливий чинник впливу на конкурентоспроможність торговельних підприємств.....	16
<i>Краус Н. М.</i> Інституціональні детермінанти та фактори становлення економіки інноваційного типу в умовах динамічних глобальних перетворень.....	19
<i>Манжура О. В.</i> Інституційні координати класифікації кооперативів у національній економіці.....	23
<i>Ніколенко С. С., Кушнір Л. Л.</i> Формування методологічних засад першої теоретичної концепції національної економіки.....	26
<i>Онищенко Л. І.</i> Сутність корпоративних торговельних мереж з точки зору законодавства України.....	29
<i>Оніпко Т. А.</i> Переваги інноваційних кластерів для національної економіки.....	31

Наукове видання

ІНСТИТУЦІЙНИЙ РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ СИСТЕМ: НАЦІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА У ГЛОБАЛЬНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Збірник наукових праць

(м. Полтава, 27–28 квітня 2016 р.)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерна верстка *Г. А. Бжікян*

*Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 12,4.
Тираж 35 пр. Зам. № 104/532.*

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014;
☎ (0532) 50-24-81

*Свідоцтво про внесення до Державного реєстру
видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827
від 08.07.2010 р.*

ISBN 978-966-184-235-8

